

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA DIAGNOSTIKA VA IQTIDORNI RIVOJLANTIRISH O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK

Norqobilova Rayxona Davlatovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va texnologik ta’lim kafedrası dotsenti,

pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’limda pedagogik diagnostikaning mazmun-mohiyati, uning o‘quvchilardagi iqtidorni aniqlash va rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, diagnostika metodlari, iqtidorli bolalarning xususiyatlari, individual yondashuvning pedagogik samaradorligi hamda zamonaviy ta’lim texnologiyalarining o‘rni tahlil qilingan. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining qobiliyatlarini erta aniqlash orqali ularning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar. Pedagogik diagnostika, iqtidor, boshlang‘ich ta’lim, individual yondashuv, qobiliyat, iste’dod, kreativ fikrlash, ta’lim samaradorligi, innovatsion texnologiyalar, o‘quvchi faoliyati, rivojlantiruvchi ta’lim, differensial ta’lim, motivatsiya, pedagogik monitoring.

Annotation. This article highlights the essence of pedagogical diagnostics in primary education and its importance in identifying and developing students’ talents. It also analyzes diagnostic methods, the characteristics of gifted children, the pedagogical effectiveness of an individual approach, and the role of modern educational technologies. The article scientifically and pedagogically substantiates the issues of developing the intellectual and creative potential of primary school students through the early identification of their abilities.

Keywords. Pedagogical diagnostics, giftedness, primary education, individual approach, ability, talent, creative thinking, educational effectiveness, innovative technologies, student activity, developmental education, differentiated education, motivation, pedagogical monitoring.

Аннотация. В данной статье раскрываются сущность педагогической диагностики в начальном образовании и её значение в выявлении и развитии способностей учащихся.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Также анализируются методы диагностики, особенности одарённых детей, педагогическая эффективность индивидуального подхода и роль современных образовательных технологий. В статье с научно-педагогической точки зрения обоснованы вопросы развития интеллектуального и творческого потенциала учащихся начальных классов посредством раннего выявления их способностей.

Ключевые слова. Педагогическая диагностика, одарённость, начальное образование, индивидуальный подход, способности, талант, креативное мышление, эффективность образования, инновационные технологии, деятельность учащегося, развивающее обучение, дифференцированное обучение, мотивация, педагогический мониторинг.

Kirish. Bugungi globallashuv va innovatsion taraqqiyot davrida ta’lim tizimi oldiga yangi vazifalar qo’yilmoqda. Zamonaviy maktab nafaqat bilim beruvchi, balki har bir bolaning individual imkoniyatlarini aniqlovchi va rivojlantiruvchi maskanga aylanishi zarur. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichi bolaning intellektual, ijodiy va shaxsiy rivojlanishida muhim davr hisoblanadi. Shu sababli boshlang‘ich ta’limda diagnostika jarayonlarini to‘g‘ri tashkil etish hamda o‘quvchilardagi iqtidorni erta aniqlash dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

Diagnostika orqali bolaning qobiliyati, qiziqishi, bilish faoliyati, fikrlash darajasi va iste’dodi aniqlanadi. Bu esa o‘qituvchiga o‘quvchi imkoniyatlarini hisobga olgan holda individual yondashuvni tashkil qilish imkonini beradi. Natijada iqtidorli bolalarni rivojlantirish samaradorligi oshadi.

Asosiy qism. Pedagogik diagnostika - bu o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma, malaka, qobiliyat, qiziqish va rivojlanish darajasini aniqlashga qaratilgan pedagogik jarayondir.

Diagnostika:

- bolaning rivojlanish holatini o‘rganadi;
- individual imkoniyatlarini aniqlaydi;
- ta’lim samaradorligini baholaydi;
- pedagogik faoliyatni rejalashtirishga yordam beradi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan ishlashda diagnostika ayniqsa muhim, chunki aynan shu davrda bolaning:

- tafakkuri;
- nutqi;
- ijodiy fikrlashi;
- qiziqishlari;
- qobiliyatlari shakllanadi.

Iqtidor - bu shaxsning muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli bajarishga imkon beruvchi yuqori darajadagi qobiliyatidir.

Iqtidorli bolalarda odatda:

- tez fikrlash;
- kuchli xotira;
- yuqori qiziqish;
- noodatiy yondashuv;
- ijodkorlik;
- mustaqil fikrlash kabi xususiyatlar kuzatiladi.

Boshlang‘ich ta’lim davrida iqtidorni o‘z vaqtida aniqlash juda muhim. Chunki bolaning tabiiy imkoniyatlari aynan shu yoshda faol rivojlana boshlaydi. Agar pedagog tomonidan to‘g‘ri yo‘naltirilsa, bola katta muvaffaqiyatlarga erishishi mumkin.

Diagnostika va iqtidorni rivojlantirish o‘zaro uzviy bog‘liq jarayon hisoblanadi. Chunki iqtidorni rivojlantirish avvalo uni aniqlashdan boshlanadi.

Har bir bolaning qobiliyati turlicha bo‘ladi. Ba’zi bolalar:

- matematika;
- til o‘rganish;
- musiqa;
- rasm chizish;
- sport;

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

- texnika kabi yo‘nalishlarga moyil bo‘ladi.

Diagnostika orqali o‘quvchining aynan qaysi sohada kuchli ekanligi aniqlanadi.

Masalan:

- mantiqiy testlar matematik qobiliyatni;
- ijodiy topshiriqlar tasavvur va fantaziyani;
- suhbat va kuzatish esa liderlik xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Diagnostika natijalari asosida o‘qituvchi:

- individual topshiriqlar beradi;
- differensial ta’limni tashkil etadi;
- qobiliyatga mos metodlarni tanlaydi.

Bu esa bolaning o‘z imkoniyatlarini erkin namoyon qilishiga yordam beradi.

Har bir iqtidorli bola bilan ishlash usuli turlicha bo‘lishi kerak. Diagnostika orqali:

- bolaning kuchli tomonlari;
- qiyinchiliklari;
- qiziqishlari;
- psixologik xususiyatlari aniqlanadi.

Shu asosda rivojlantiruvchi dastur ishlab chiqiladi.

Agar o‘quvchi qobiliyatiga mos faoliyat bilan shug‘ullansa:

- motivatsiyasi ortadi;
- darsga qiziqishi kuchayadi;
- mustaqil ishlash ko‘nikmasi rivojlanadi;
- yuqori natijalarga erishadi.

Boshlang‘ich ta’limda diagnostikaning asosiy metodlari

Kuzatish metodi. O‘qituvchi bolaning:

- darsdagi faolligi;
- savollarga javobi;
- ijodkorligi;

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

- muloqoti orqali qobiliyatlarini aniqlaydi.

Suhbat metodi. Bola bilan individual suhbat orqali:

- qiziqishlari;
- orzulari;
- moyilligi aniqlanadi.

Test sinovlari. Intellektual va mantiqiy testlar:

- tafakkur darajasi;
- fikrlash tezligi;
- bilim salohiyatini aniqlashda qo‘llaniladi.

Ijodiy topshiriqlar. Rasm chizish, hikoya tuzish, loyiha yaratish orqali bolaning:

- fantaziyasi;
- tasavvuri;
- kreativ fikrlashi o‘rganiladi.

Portfolio usuli. O‘quvchining:

- ishlari;
- yutuqlari;
- ijodiy faoliyati yig‘ilib tahlil qilinadi.

Bu usul bolaning rivojlanish dinamikasini ko‘rsatadi.

Qo‘shimcha mashg‘ulotlar

Fan to‘garaklari va kreativ darslar orqali qobiliyat rivojlantiriladi.

Innovatsion texnologiyalar

- interaktiv metodlar;
- STEAM ta’lim;
- multimedia vositalari;
- raqamli platformalar iqtidorni rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

Rag‘batlantirish

Maqtoov, diplom va tanlovlar bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Mustaqil fikrlashni rivojlantirish

Muammoli vaziyatlar va ijodiy topshiriqlar orqali:

- tahliliy fikrlash;
- erkin qaror qabul qilish ko‘nikmalari shakllanadi.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Iqtidorni rivojlantirishda oila muhim o‘rin tutadi. Ota-onalar:

- bolaning qiziqishini qo‘llab-quvvatlashi;
- qulay muhit yaratishi;
- pedagog bilan hamkorlik qilishi kerak.

Boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchisining roli

O‘qituvchi:

- kuzatuvchi;
- motivator;
- yo‘naltiruvchi;
- diagnost;
- psixolog vazifasini bajaradi.

U har bir bolaning ichki imkoniyatlarini ko‘ra olishi va ularni rivojlantirish uchun sharoit yaratishi lozim.

Zamonaviy pedagog:

- mehribon;
- kreativ;
- innovatsion fikrlovchi;
- individual yondashuvga ega bo‘lishi kerak.

Diagnostika jarayonida uchraydigan muammolar

Quyidagi muammolar uchrashi mumkin:

- barcha bolalarga bir xil yondashuv;
- testlarga ortiqcha tayanish;

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

- individual imkoniyatlarni hisobga olmaslik;
- ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi;
- pedagogik diagnostika bo‘yicha bilim yetishmasligi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun o‘qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish muhimdir.

Bugungi kunda sun‘iy intellekt, raqamli texnologiyalar va elektron platformalar diagnostika imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Masalan:

- online testlar;
- elektron monitoring;
- raqamli portfolio;
- adaptiv ta’lim tizimlari orqali o‘quvchilar imkoniyatlarini yanada aniq baholash mumkin.

Bu esa iqtidorli bolalarni erta aniqlash va rivojlantirish samaradorligini oshiradi.

Xulosa. Boshlang‘ich ta’limda diagnostika va iqtidorni rivojlantirish bir-biri bilan uzviy bog‘liq pedagogik jarayon hisoblanadi. Diagnostika orqali o‘quvchilarning individual qobiliyatlari aniqlanadi, iqtidorli bolalarni rivojlantirish uchun esa samarali pedagogik sharoit yaratiladi.

Har bir bola - noyob shaxs. Uning qobiliyatini o‘z vaqtida ko‘ra olish va rivojlantirish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Shu sababli boshlang‘ich ta’lim tizimida diagnostik faoliyatni takomillashtirish va iqtidorli bolalarni qo‘llab-quvvatlash zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2016.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2019.
4. Xasanboyeva O. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
5. Davletshin M.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: TDPU, 2018.
6. G‘oziev E.G‘. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

7. Shodmonov E. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2021.